

12. Loznytsya V.S. Psykholohiya i pedahohika : navch. posib. dlya samostiyonoho vyvchennya dystsypliny / V.S. Loznytsya. – K. : EksOb, 2000. – 304 s.
13. Meskon M. Osnovy menedzhmenta / M. Meskon, M. Al'bert, F. Hedouri. – M. : Delo, 2004. – 800 s.
14. Profesiyna osvita : slovnyk : navch. posib. / [uklad.: S. U. Honcharenko, I. A. Zyazyun, N. H. Nychkalo, O. S. Dubynchuk, N. O. Talaluyeva, A. O. Molchanova, L. B. Luk"yanova ; za red. N. H. Nychkalo]. – K. : Vyshcha shk., 2000. – 381 s.
15. Spivak V.A. Korporativnaja kul'tura / V.A. Spivak. – SPb. : Piter, 2001. – 362 s.
16. Tulenkov M.V. Suchasni teoriiy menedzhmentu : navch. posib. / M.V. Tulenkov. – K. : Karavela, 2014. – 304 s.
17. Shakurov R.H. Social'no-psihologicheskie osnovy upravlenija: rukovoditel' i pedagogicheskij kollektiv / R.H. Shakurov. – M. : Prosveshhenie, 1990. – 208 s.
18. Shepel' V.M. Chelovekovedcheskaja kompetentnost' menedzhera. Upravlencheskaja antropologija / V.M. Shepel'. – M. : Nar. obrazovanie, 1999. – 432 s.
19. Shreder G.A. Rukovodit' soobrazno situacii ; per. s nem. / G.A. Shreder. – M. : AO «Interjeksper», 1994. – 160 s.
20. Lewin, K. Field Theory and Experiment in Social Psychology: Concepts and Methods / K. Lewin // American Journal on Sociology. – 1939. – Vol. 44. – P. 868–896.

Klochko, A.O. Theoretical aspects of studying the educational organization principals' management style. The article deals with the scientific approaches to the definition of the management style of principals of educational organizations. It is emphasized that the concept of leadership style is narrower than the concept of management style. The latter reflects the manager's most characteristic system of methods, techniques and ways of management (planning, organization, control, etc.), while the former is related only to the manager's impact on employees (as one of the elements of management) in order to accomplish the tasks facing the educational institution.

The author discusses scientific research on psychological features of management styles used by educational organization principals in modern conditions of transformations in Ukraine. Management style as a socio-psychological phenomenon is made up of six elements, which shape such basic management styles as democratic, authoritarian and liberal styles described by the author in detail.

Keywords: educational organization, style, management, leadership style, management style

Відомості про автора

Клочко Алла Олексіївна, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти», м. Біла Церква, Україна.

Klochko, Alla Oleksiyivna, PhD, deputy director for scientific and educational work Bilotserkivskiy Institute of continuous professional education State Higher Educational Institution «University of Educational Management», Bila Tserkva, Ukraine.

E-mail: klochko_alla@ukr.net

УДК 159.947; 159.947.5

Коновалова О.В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Коновалова О.В. Актуальні проблеми формування професійної мотивації студентів торговельно-економічного коледжу. У запропонованій статті автор наводить результати аналізу вивчених наукових джерел щодо актуальних проблем формування професійної мотивації студентів торговельно-економічного коледжу.

Розглянуто погляди дослідників на зміст таких категорій, як «мотивація», «мотиваційна готовність», «готовність до професійної діяльності» «професійний розвиток» та «професіогенез». Визначено основні передумови професійного розвитку особистості та формування мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Проаналізовано детермінанти формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості, які в ідеалі мають бути узгодженими.

Ключові слова: мотивація, професійна мотивація, студенти, мотиваційна готовність до професійної діяльності, професіогенез, професійний розвиток.

Коновалова Е.В. Актуальные проблемы формирования профессиональной мотивации студентов торгово-экономического колледжа. В предлагаемой статье автор приводит результаты анализа изученных научных источников по различным теоретико-методологическим подходам к формированию профессиональной мотивации студентов торгово-экономического колледжа.

Рассмотрены взгляды исследователей на содержание таких категорий, как «мотивация», «мотивационная готовность», «готовность к профессиональной деятельности», «профессиональное развитие» и «профессиогенез». Определены основные предпосылки профессионального развития личности и формирования мотивационной готовности к будущей профессиональной деятельности.

Проанализированы детерминанты формирования мотивационной готовности в профессиогенезе, которые в идеале должны быть согласованными.

Ключевые слова: мотивация, профессиональная мотивация, студенты, мотивационная готовность к профессиональной деятельности, профессиогенез, профессиональное развитие.

Постановка проблеми. У XXI столітті, коли доступ до інформації вже не є проблематичним, перед викладацьким складом вищих навчальних закладів постає питання – як мотивувати підростаюче покоління до вдалого та ефективного професійного вибору й постійного професійного зростання.

Юнацький вік є початком свідомого пошуку, визначення сенсу життя, напрямів життєтворчості. Спочатку – це не зовсім зрозуміла мрія, з якої поступово формується уявлення про повну життєву перспективу, майбутнє самовизначення, життєвий ідеал тощо. Тому сам процес удосконалення підготовки фахівців торговельно-економічної сфери в сучасних умовах нами вважається досить складним та багатокомпонентним. Одним із найбільш значущих з них є формування мотиваційної готовності до майбутньої професійної діяльності та збереження мотивації до розвитку особистості в професіогенезі.

Отже, **метою статті** є дослідження сучасних підходів до формування професійної мотивації студентів до діяльності в торговельній сфері.

Завдання дослідження полягає у здійсненні теоретичного аналізу наукових підходів щодо створення психологічних умов для формування професійної мотивації студентів, що дозволить сформулювати авторську програму «Психологічна програма формування мотиваційної готовності студентів коледжу до майбутньої професійної діяльності».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчив, що на сьогодні існує велика кількість поглядів щодо сутності та структури мотиваційної готовності до професійної діяльності. Це дає нам можливість зробити висновок про достатню розробленість висунутої для дослідження проблеми в сучасній психологічній науці. Серед фундаментальних праць з психології мотивації ми базуємося на доробках К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Г. Балла, Л. Божович, В. Вілюнаса, Є. Головахи, В. Давидова, Е. Зеєра, Є. Ільїна, Є. Клімова, О. Леонтьєва, Б. Ломова, С. Максименка, А. Маркової, В. Роменця, С. Рубінштейна, В. Шадрікова, П. Якобсона, Т. Яценка та ін.

Тільки за останнє десятиріччя дослідженню потребісно-мотиваційної сфери особистості присвячені наукові праці українських вчених С. Болтівця, С. Занюка, Л. Карамушки, М. Корольчука, Г. Ложкіна, С. Максименка, С. Миронця, В. Москальця, Л. Орбан-Лембрик, В. Осьодло, Н. Пов'якель, М. Савчина, Ю. Швалба та ін.

Здатність кожної особистості до самореалізації та особистісного зростання розглядалися й зарубіжними вченими, а саме Е. Гінцбергом, А. Маслоу, В. Мерліном, Г. Мюнстенбергом, Ф. Парсонсом, К. Роджерсом, Е. Роу та ін.

Водночас проблеми формування мотиваційної готовності студентів до професійної діяльності в торгівлі у прямій постановці не досліджувалися, що й визначило актуальність теми статті та подальший напрям наших досліджень.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Мотивацію розглядають у вигляді процесу втручання і як першопричину зародження будь-якої мети або спрямованості особистості. Дослідники звертають увагу й на те, що мотиваційні стани специфічні для певних потягів і потреб. Вони виникають як наслідок взаємодії певних змінних, до яких можна віднести: інтенсивність потягів або потреб, очікування організму, спонукальну цінність мети та доступність відповідних реакцій, суперечливі мотиви [2, с. 265].

Грунтовне вивчення наукових джерел засвідчило, що науковці приділяють значну увагу проблемі професійного становлення та розвитку, професіоналізації, етапів і криз особистості в процесі професіогенезу. На сьогодні існує велика кількість поглядів щодо сутності та структури професійної мотивації особистості.

Зокрема, Л. Карамушка в навчальному посібнику «Психологія освітнього менеджменту» розглядає «мотив» як причину, що визначає вибір спрямованості поведінки. Мотив, на її думку, виявляється та презентується у свідомості у формі емоційних переживань. Змістова сторона його відображається у зв'язку із особистісним сенсом, цінностями, потребами особистості, метою діяльності [5, с. 216].

У мотивації діяльності, як правило, присутні декілька мотивів, які утворюють певну ієрархію. Одні мотиви мають більшу збуджувальну силу (здійснюють більший вплив на діяльність, частіше активізуються). Сила дії того чи іншого мотиву залежить від конкретних обставин життя, впливу інших людей і т.п. Тому ієрархія мотивів, хоч і є відносно стійкою, час від часу змінюється. Нижчі мотиви можуть набуті більшої активуючої сили і навпаки.

Аналіз наукових праць М. Вебера, А. Маслоу, А. Маршалла, А. Сміта, В. Франкла, І. Ялома, із вітчизняних діячів – учених Г. Балла, А. Деркача, М. Дьяченка, Е. Ільїна, Л. Кандибович, Л. Карамушки, С. Максименка, Л. Орбан-Лембрик, Н. Пов'якель, В. Семиченко дає нам підстави стверджувати, що здебільшого основна увага в дослідженнях мотиваційної сфери особистості зосереджувалася на вивченні структури особистості, різних психічних утворень, з'ясуванні їхніх функцій, розкритті умов формування різних властивостей особистості. І недостатньо уваги зверталось на проблематику мотиваційної готовності особистості до професійної діяльності.

Водночас проблема формування мотиваційної готовності здебільшого залишалася недослідженою. За результатами аналізу наукових джерел встановлено, що в такій площині готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічний феномен розглядали Л. Анциферова, В. Давидова, М. Дьяченко,

Д. Ельконін, І. Зимня, Л. Кандибович, Є. Клімов, Н. Кузьміна, О. Леонтєв А. Ліненко, О. Мороз, Н. Ничкало, П. Підкасистий, В. Сластьонін, Н. Тализіна, Д. Узнадзе та ін. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців досліджувались такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як І. Гавриш, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, О. Коваленко, Л. Кондрашова, М. Кулакова, О. Романовський, Л. Романишина, Л. Хомич, Я. Цехмістер.

Аналіз зазначених наукових підходів дозволив нам визначити основні передумови професійного розвитку у вигляді наступних положень, які ми для більшої наочності подаємо у вигляді *табл. 1*.

Таблиця 1

Передумови професійного розвитку

Фактор професійного розвитку	Особистісні характеристики (новоутворення)
Визначальний мотиваційний фактор вибору професійного шляху	Вдосконалення функціональних можливостей вищої нервової діяльності, що відповідає фізіологічному, психологічному та соціальному зростанню в онтогенезі
Відповідність вимогам низки професій	Індивідуальні особливості когнітивної сфери, типологічних характеристик, здібностей, спрямованості, установок
Рівень інтересу до професії, задоволеність вибором, прагнення до професійного вдосконалення	Психологічні, фізіологічні, медичні, соціальні фактори, особливості життєвої та трудової активності, що є визначальними в життєдіяльності людини
Ставлення до опанування професійно значущими знаннями та навичками	Особливості професійного і психологічного розвитку особистості, її спрямованість (прогресія, регресія), інтенсивність, вибірковість, співвідношення індивідуально-психологічних особливостей і професійних вимог
Розвиток особистості в професіогенезі	Формування операційних психологічних якостей і структур, яке проходить нерівномірно й різночасно, удосконалення провідної діяльності, у співвідношенні з домінуючою і субдомінуючою діяльністю, розвиток професійних якостей
Професіоналізація	Реалізується протягом професійного шляху особистості, характеризується зміною потреб та установок під впливом внутрішніх та зовнішніх вимог, формуванням фахової ідентифікації
Успішна професіоналізація	Оптимальне співвідношення індивідуально-психологічних особливостей особистості, здібностей, професійної вмотивованості й вимог професії, побудова «Я-образу» фахівця

Усе це дає нам можливість побудувати концептуальну модель формування мотиваційної готовності майбутніх фахівців торговельно-економічної сфери як на етапі свідомого вибору професії, так і в процесі професіогенезу особистості.

Мотиваційна готовність до професійної діяльності визначається як система професійних знань, умінь та навичок фахівця, яка є визначальною умовою його успішної професійної адаптації, подальшого професійного самовдосконалення та безперервності підвищення кваліфікації [3, с. 39].

Для формування позитивної мотивації щодо опанування професійною діяльністю студент повинен стати її суб'єктом: виявляти вільну пізнавальну активність, інтелектуальну ініціативу і самостійність у прийнятті рішень щодо вибору шляхів і змісту самоосвіти, збагачувати свій внутрішній світ, бути відкритим новому досвіду, орієнтуватися на своє майбутнє, будувати особистісну перспективу, розвивати рефлексивні процеси: самооцінку, самокритичність, виховувати в собі потребу втілювати в життя власні плани, реалізовувати потенційні можливості.

З огляду на детермінацію поведінки фізіологічними потребами, вплив факторів зовнішнього середовища мотивацію поділяють на зовнішню та внутрішню.

Залежно від того, який ступінь генералізації має діяльність, професійна готовність особистості диференціюється на загальну, базову та ситуативну, конкретну (Б. Ананьєв, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Левітов та ін.) [12, с. 50].

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив визначити основні підходи щодо дослідження мотиваційної готовності в професіогенезі особистості: функціональний та особистісний.

У функціональному підході під поняттям «мотиваційна готовність» розуміється певний функціональний стан, психологічна та соціальна установка ставлення, що характеризують поведінку особистості (М. Дьяченко, Л. Кандибович, В. Сластьонін та ін.) [7, с. 130].

Особистісний підхід передбачає розуміння мотиваційної готовності як єдності особистісно значущих професійних властивостей, що відрізняються своєю роллю в регуляції професійної діяльності та життєдіяльності (Є. Кузьмін, В. Мерлін, В. Ядов та ін.) [11, с. 50].

Інтегрування цих двох підходів призвело до появи третього підходу, автори якого розуміють мотиваційну готовність як складне інтегроване утворення, що містить взаємопов'язані психологічні особливості та моральні якості особистості, соціально-ціннісні мотиви вибору професії, способи поведінки, спеціальні професійні знання, вміння та навички, що забезпечують майбутньому фахівцю можливість працювати в обраній ним професійній сфері.

Важливим аспектом професійного становлення студентів є формування у них мотиваційної готовності до майбутньої фахової діяльності. Зосередимо увагу на поділі мотиваційної готовності на два види: довготривалій та короткочасній. Перший з них базується на феноменах ціннісно-смиислової, мотиваційної сфери, професійно орієнтовані особливості яких визначають суб'єкту спрямованість на фахову діяльність та потребу у ній, а другий є своєрідною актуалізацією професійно-мотиваційного потенціалу відповідно до безпосередніх, наявних вимог, обставин та ситуацій професійної діяльності.

За результатами дослідження А. Бугріменка, навчальна діяльність внутрішньо- і зовнішньомотивованих студентів відрізняється. Переважно внутрішньомотивовані студенти більше «занурені», залучені до навчального процесу. Зовнішньомотивовані студенти не такі самостійні в організації процесу навчання, їхню активність спричиняють не стільки пізнавальні або професійні мотиви, скільки зовнішні щодо процесу і результату навчальної діяльності чинники (наприклад, одержати стипендію) [1, с. 53].

Отже, в умовах сьогодення є необхідність у розробці таких мотиваційних механізмів, які заохочують суб'єкта до високоефективної праці та визначають передумови успішної реалізації.

У мотиваційній готовності особистості до професійної діяльності виділяють наступні структурні елементи: позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності, інтерес до неї, потреба в ній, професійна спрямованість, орієнтація на цінності та досягнення в обраній сфері, які взаємопов'язані між собою.

За результатами досліджень Н. Іванової, Н. Комусової та С. Фескіної, розвиток професійної спрямованості студентів у ВНЗ визначається попередніми і більш ранніми формами вираження позитивного ставлення до професії й мотивами, що стоять за цим ставленням [13, с. 252].

Наступне, не менш важливе, поняття «професіогенез» відображає закономірності та механізми процесів соціалізації й індивідуалізації особистості в оволодінні майбутньою професією, які відбуваються під впливом різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Основні етапи професіогенезу: вибір професії, професійне самовизначення, стадія освіти і підготовки, адаптація до професійної діяльності, професіоналізація, досягнення високої продуктивності, професійна самореалізація.

Теоретичний аналіз літератури дає нам змогу виокремити наступні стадії формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості та пов'язані з ним етапи: формування професійних намірів та вибір професії; професійне навчання; адаптація до професійної діяльності; часткова або повна реалізація особистості в професійній діяльності.

На підставі аналізу наукових джерел з'ясовано фактори, що є детермінантами у формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості: система загальнолюдських цінностей; соціально-економічні умови; вплив «значущих інших» (сім'ї, друзів, вчителів); вікові та статеві властивості особистості; спрямованість; самоактуалізація та рівень домагань; престижність професії; ступінь інформованості; професійні інтереси; схильності, здібності [4, с. 127].

Як зазначає Подоляк Л. Г., існує вісім найбільш важливих окремих детермінант формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості, які в ідеалі мають бути узгодженими: позиція старших членів сім'ї, однолітків, «значущих інших»; особисті професійні плани; професійна спрямованість, здібності й навички; досягнутий рівень розвитку особистості як суб'єкта діяльності; рівень домагань; прагнення до суспільного визнання; інформованість щодо професійного майбутнього; схильність до певних видів діяльності та соціально-економічних викликів [10, с. 134].

Проблема підходів до формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості тісно пов'язана зі здобуттям освіти. Це означає, що увага педагогів і психологів має бути спрямована не лише на здійснення студентом навчальної діяльності, але і на те, як формується мотиваційна готовність особистості до майбутньої професії в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Навчальна мотивація є однією з основних умов реалізації навчально-виховного процесу, системою природних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають студента включитися у процес навчання, впливають на характер і забезпечують ефективність цього процесу. Формування повноцінної професійної мотивації запобігає відчуженню особистості від процесу та результатів навчання, коли вони сприймаються як щось зовнішнє, примусове, а також сприяє повноцінному розвитку особистості студента торговельно-економічного коледжу як на початковому етапі навчання, так і впродовж всього навчання у ВНЗ та подальшого професійного становлення, оскільки спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення.

Якщо інтерпретувати стадії набуття професійного досвіду, спираючись на концептуальну модель професійного розвитку, запропоновану Н. Пов'якель, є можливість зосередитись на професійно-особистісному самовизначенні можливостей з відповідним прогнозуванням продуктивності майбутньої професійної діяльності, психологічній адаптації до вимог і обмежень професійної діяльності, гармонізації ресурсних складових професійного розвитку та реалізації накопичених знань [9, с. 32].

Змістовна організація сучасної освіти повинна передбачати «образ майбутнього професіонала», який на думку С. Глазичева та О. Козлової, і це цілком справедливо, значно менш диференційований, у порівнянні зі звичним сьогоднішнім. Майбутнє вищої школи – у всебічному сприянні формування «поліпрофесіонала», здатного свідомо та відповідально обирати вектор розвитку у багатоальтернативному соціальному світі [8, с. 28].

Таким чином, ставлення до професії, мотиви її вибору (потреби, інтереси, переконання, ідеали) нам видаються надзвичайно важливими, а за деяких умов – визначальними чинниками успішності професійного навчання. В. Шадриков зазначив, що опанування професії породжує бажання виконати її певним чином, породжує певну детермінуючу тенденцію і є початковим моментом формування психологічної системи діяльності. Невипадково до процесу опанування професії включають як діагностику мотивів, так і аналіз власних здібностей [13, с. 62].

Висновки. Таким чином, результати наукового аналізу сучасних підходів до формування професійної мотивації дозволили нам дійти висновку, що її своєчасне формування запобігає відчуженню особистості від процесу та результатів навчання, коли вони сприймаються як щось зовнішнє чи примусове, а також сприяє повноцінному розвитку особистості студента торговельно-економічного коледжу як на початковому етапі навчання, так і впродовж всього навчання у ВНЗ та подальшого професійного становлення, оскільки спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення.

Отже, для успішного формування мотиваційної готовності в професіогенезі особистості у фахівців торговельно-економічної сфери, на етапі формування свідомого вибору професії та підтримання інтересу до діяльності в процесі професіогенезу має бути розроблена чітка концептуальна програма розвитку мотиваційної сфери саме даної категорії фахівців.

Перспективи подальших досліджень. Результати теоретико-методологічного аналізу підходів щодо створення психологічних умов до формування професійної мотивації дозволять сформулювати авторську програму «Психологічна програма формування мотиваційної готовності студентів коледжу до майбутньої професійної діяльності».

Список використаних джерел

1. Бугрименко А. Г. Внутренняя и внешняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза / А. Г. Бугрименко // Психологическая наука и образование. – 2006. – № 4. – С. 48–54.
2. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посіб. / І. М. Галян // Психодіагностика : навч. посіб. – К. : Академвидав, 2009. – 464 с.
3. Гура О. І. Особливості професійної діяльності педагога у вищому навчальному закладі / О. І. Гура // Наука і сучасність : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – Т. 46. – С. 38–48.
4. Карамушка Л. М. Технологія психологічної підготовки персоналу організацій до роботи в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій) / Л. М. Карамушка, О. А. Філь, Г. Л. Федосова та ін. – К. : Наук. світ, 2008. – 230 с.
5. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. / Л. М. Карамушка. – К. : Либідь, 2004 – 424 с.
6. Корольчук М. С. Теорія і практика професійного відбору / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 536 с.
7. Кіян А. П. Психологічні особливості структурних компонентів готовності до протидії маніпулятивному впливу у спілкуванні з підлітками / А. П. Кіян // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 3 (32).
8. Лановенко І. І. Психологічні основи професійної підготовки фахівців-правознавців в закладах вищої освіти: реалії та перспективи / І. І. Лановенко, Н. О. Євдокимова // Проблеми соціально-психологічного супроводу навчального процесу у вищих закладах освіти. – Ірпінь, 2013. – С. 17–42.
9. Леонт'єв А. М. Діяльність. Свідомість. Особистість / А. М. Леонт'єв. – М., 1992.
10. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
11. Пряжников Н. С. Мотивація трудової діяльності / Н. С. Пряжников, И. А. Кучерявенко. – М., 2008. – С. 24.
12. Рудюк О. В. Особистісно-сміслові детермінанти переживання безробітними професійних криз : автореф. дис. ... кандидата психологічних наук / О. В. Рудюк. – К. : Наук. світ, 2000.
13. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека / В. Д. Шадриков. – М., 1996. – 226 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bugrimenko A. G. Vnutrennjaja i vneshnjaja uchebnaja motivacija u studentov pedagogicheskogo vuza / A. G. Bugrimenko // Psihologicheskaja nauka i obrazovanie. – 2006. – № 4. – S. 48–54.
2. Halyan I. M. Psykhodiahnostyka : navch. posib. / I. M. Halyan // Psykhodiahnostyka : navch. posib. – K. : Akademvydav, 2009. – 464 s.

3. Hura O. I. Osoblyvosti profesiynoi diyal'nosti pedahoha u vyshchomu navchal'nomu zakladi / O. I. Hura // Nauka i suchasnist' : zb. nauk. pr. Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. – K. : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2004. –T. 46. – S. 38–48.
4. Karamushka L. M. Tekhnolohiya psykholohichnoi pidhotovky personalu orhanizatsiy do roboty v umovakh sotsial'no-ekonomichnykh zmin (na materialy osvitych orhanizatsiy) / L. M. Karamushka, O. A. Fil', H. L. Fedosova ta in. – K. : Nauk. svit, 2008. – 230 s.
5. Karamushka L. M. Psykholohiya osvitychoho menezhmentu : navch. posib. / L. M. Karamushka. – K. : Lybid', 2004 – 424 s.
6. Korol'chuk M. S. Teoriya i praktyka profesiynoho vidboru / M. S. Korol'chuk, V. M. Krainyuk. – K. : Nika-Tsentr, 2006. – 536 s.
7. Kiyan A. P. Psykholohichni osoblyvosti strukturnykh komponentiv hotovnosti do protydyi manipulyatyvnomu vplyvu u spil'kuvanni z pidlitkamy / A. P. Kiyan // Teoretychni i prykladni problemy psykholohiyi. – 2013. – № 3 (32).
8. Lanovenko I. I. Psykholohichni osnovy profesiynoi pidhotovky fakhivtsiv-pravoznavtsiv v zakladakh vyshchoyi osvity: realiyyi ta perspektyvy / I. I. Lanovenko, N. O. Yevdokymova // Problemy sotsial'no-psykholohichnoho suprovodu navchal'noho protsesu u vyshchykh zakladakh osvity. – Irpin', 2013. – S. 17–42.
9. Leont'yev A. M. Diyal'nist'. Svidomist'. Osobystist' / A. M. Leont'yev. – M., 1992.
10. Podolyak L. H. Psykholohiya vyshchoyi shkoly : navch. posib. / L. H. Podolyak, V. I. Yurchenko. – K. : TOV «Fil-studiya», 2006. – 320 s.
11. Pryazhnykov N. S. Motyvatsiya trudovoi diyal'nosti / N. S. Pryazhnykov, Y. A. Kucheryavenko. – M., 2008. – S. 24.
12. Rudyuk O. V. Osobystisno-smyslovi determinanty perezhyvannya bezrobotnykh profesiynykh kryz : avtoref. dys. ... kandydata psykholohichnykh nauk / O. V. Rudyuk. – K. : Nauk. svit, 2000.
13. Shadrikov V. D. Psihologija dejatel'nosti i sposobnosti cheloveka / V. D. Shadrikov. – M., 1996. – 226 s.

Konovalova, O.V. Current problems of formation of trade and economics college students' professional motivation. The article presents the results of the analysis of the available scientific sources on various theoretical and methodological approaches to the formation of students' professional motivation.

The training of future professionals in the field of trade and economics is rather complicated due to many factors, the most important of them being the students' motivation behind their choice of profession and their being motivated for life-long professional development.

The author believes that theoretical analysis of the scientific approaches to creating psychological conditions for the formation of students' professional motivation will allow her to develop a special psychological program of formation of students' motivational readiness for future professions.

The basic prerequisites for professional development, that have been identified and generalized by the author, make it possible to assume that when choosing a future profession an individual should understand the role and the ways of development of their profession-relevant abilities and be aware of their leading motives behind their choice of profession.

Thus, the attitude to the profession and the motives for choosing it (needs, interests, beliefs and ideals) are extremely important, and under certain conditions, determine the success of professional training.

It is concluded that successful development of trade and economics students' motivational readiness for the profession should be carried out according to a specially developed professional motivation development program.

Keywords: motivation, professional motivation, students, motivational readiness for professional activity, professional development.

Відомості про автора

Коновалова Олена Володимирівна, аспірант кафедри психології Київського національного торговельно-економічного університету; практичний психолог вищої категорії, старший викладач торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна.

Konovalova, Olena Volodymyrivna, graduate student, Department of Psychology, Kyiv National University of Trade and Economics; practical psychologist of the highest category, the senior teacher, Trade and Economics College of Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.

E-mail: sev76_07@ukr.net

УДК 316.647.5:005.74:373

Терещенко К.В.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПЕРСОНАЛУ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ

Терещенко К.В. Толерантність освітнього персоналу та її зв'язок з організаційною культурою закладів освіти в умовах соціальної напруженості. У статті висвітлено роль організаційної культури у формуванні толерантності персоналу закладів освіти в умовах соціальної напруженості. Представлено результати емпіричного дослідження рівнів розвитку основних видів, компонентів і загальних показників за видами та компонентами толерантності персоналу закладів освіти. Проаналізовано зв'язок основних видів та компонентів толерантності освітнього персоналу із силою організаційної культури. Встановлений прямий зв'язок між видами, компонентами та